

Баявы дзённік А. Н. Карпюка, камандзіра партызанскага атрада імя К. Каліноўскага Беластоцкага злучэння

Першым літаратурным творам лічу запіскі ваеннага часу. З’явіліся яны такім чынам.

Пры арганізацыі партызанскага атрада імя Кастуся Каліноўскага мне было загадана камандзірам брыгады – Мікалаем Калістратавічам Вайцяхоўскім – весці дзённік. Я тады яшчэ не ўмеў дзяліцца з паперай думкамі ды перажываннямі – запісаў, бытта пад прымусам, неакуратна ды бессістэмна (бывала, звычайнае глупства на паперу заносіў, а больш важныя падзеі чамусьці – не!). Аднак і ў такім выглядзе ён нешта варты, бо ў ім – подых падзей саракагадовай даўнасці, што сталі ўжо гісторыяй, авеянай легендай. Гэта наогул. Для мяне ж слабаразборлівыя, зробленыя простым аловачкам нататкі на трафейнай паперы – першая барацьба з самім сабой, пераадоленне сваёй ляюты, у выніку чаго пэўныя факты, вобразы, падзеі і людзі былі занесены на паперу і паслужылі, каму трэба, даведачным матэрыялам, а праз шмат гадоў гэта дало некаторую ўпэўненасць будучаму аўтару: у мяне ж ёсць пачатак!

У любы час партызанскія нататкі маглі трапіць у лапы гітлераўцам, таму многія імёны і тэрміны пісаў я пад псеўданімамі і недагаворваў фразы. Каб цяпер было зразумела, у тэксце парабіў я зноскі і дадаў тлумачальныя словы; яны – з падвоенымі дужкамі. Напрыклад, ((Кардаш)).

Арыгінал партызанскага дзённіка (а яго я пісаў на дыялекце сваёй вёскі) знаходзіцца ў Дзяржаўным партархіве Беларусі, у асабовых справах нашай партызанскай брыгады. Уставіў

тлумачальныя словы і парабіў зноскі аўтар дзённіка ў чэрвені 1966 года.

3.V.1944. Былі ўзяты (па дамоўленасці з узятымі) два рабочыя з лесанарыхтоўкі Скраблякі, з шашы¹⁴.

7.V. Ноччу былі ўзяты па добраай волі 7 чалавек з Дзернякова. Быў сам.

7.V. Ноччу быў узяты (па дамоўленасці) з в. Грыбаўцы былы нямецкі салдат¹⁵. У час аперацыі Сашка Янкевіч з С. ((Скраблякоў)), параніў ((іншага)) немца.

8.V. Прыняцце прысягі прыбыўшымі.

9.V. З раніцы ((мінулага дня)) грыбаўскія мужыкі, асабліва Іван ((сын Петрука Абрамовічавага)), з сабакамі нас выкрылі. Сашка-ляснік ведаў, але не папярэдзіў нас. 16 немцаў (1 кулямёт, адзін аўтамат) падышлі да нас ушчыльную і сталі абстрэльваць. Паніка. Новапрыбыўшыя ўцяклі. Камбрыг¹⁶ і другія з аўтаматаў адказалі ((вялі агонь)).

Кінуўшы ўсё, сталі ((мы)) адступаць. Загінуў Сашка са Скр. ((Янкевіч¹⁷)). Пакінулі ў паніцы з атрада «К. К.» тры вінтоўкі, адну дзесяцізарадку, у тым ліку вінтоўку забітага.

Пад вечар перайшлі шашу. Узялі адну дзесяцізарадку, дзве вінтоўкі з зямлянкі. Дзернякі – Мішка Ц., Обадаў, Зотаў пайшлі ў Дзерн ((Дзернякоўскі)) лес. Камбрыг пайшоў далей. Я, Саша К. ((Кардаш)), Люба ((Трахімчык)) засталіся тут працягваць справу.

10.V. Разведка. Дубава.

11.V. Разведка. Узяў дакументы, тол¹⁸. Вечарам хадзіў у Габяты на ўзрыў ((поезда)). Днём ішлі цераз зуброўскія палі ў Зялёную. У апошнюю нас праводзіў мазур¹⁹. Я прыкідваўся за немца ((быў апрануты ў нямецкі мундзір)), ((бытта)) вёў арыштаваных ((Любу Трахімчык з Сашам Кардашом)). Закладвалі ((міну)) два разы. Узрывацель не спрацаваў.

12.V. Разведка. Бацька. Чуткі аб Дзернякове. Сарачынскі здрадзіў. Арыштаваны, па чутках, 4-5 чалавек з завербаваных

((якія 8.V прымалі прысягу)). Бацька начуе з намі ((баіцца, што арыштаваныя яго выдалі)).

13.V. Сашка-ляснік²⁰. Хітра абмінае сваю віну²¹. Учора немцы вадзілі дзернякоў па Ліпніках²².

14.V. Нічога, разведка. Чакаю шнура і Ваську К. ((Курцэвіча)) з В. ((Валіл)).

15.V. Нічога, разведка. Максім заўтра прыйдзе зусім²³. Шнура няма²⁴.

16.V. Нічога.

17.V. Ноччу прыйшоў Максім. Адна дзесяцізарадка і вінтоўка ((прынёс)). За Пілатоўшчынай 20 чалавек з Бел. ((Беластока)) чакаюць сувязі, нікога не маюць²⁵. Сашка-ляснік едзе ў Дзернякова даведацца пра групу ((беластоцкую)) і ў Пілатоўшчыну – наладжу ((сувязь)) з той ((групай)), – а ў Ласіняны – за аўтаматам. Ідзем сёння з Сашкам ((Кардашом)) на ўзрыў.

18.V. Узрыў не атрымаўся. За цэлую ноч – ні аднаго эшалона. Сашка з Максімам ідуць за людзьмі з Пілат. ((Пілатоўшчыны)), а я з Любай іду на ўзрыў. Нічога ((цікавага няма)).

19.V. Узрыў удаўся²⁶.

Прынялі людзей – дваццаць чалавек без зброі. Плануем дзела з Крушынянамі²⁷. Трэба дастаць зброю. Атрымаў пішучую машынку²⁸. Абяцаў ((Юлек)) Кушнер карту. Сёння Люба з Сашкам пойдуць у Дзерн. ((Дзернякова)). Быў Васька ((Кунцэвіч)).

У Дзернякова не ідуць, там нічога няма²⁹. Быў у Кушнера. Была выпіўка, зайсці ((да яго)) не мог.

20.V. Дастаў карту. Заўтра ідзем у Крушыняны.

21.V. Заходзім на месца размяшчэння беластоцкіх ((людзей, якія прыбылі ў партызаны з Беластока)). Іх ((толькі што)) паганяла аблава. Кінулі тры вінтоўкі і наган. Жэнька-лейтэнант вінтоўку захаваў. Немцы забралі ўвесь тол³⁰. Дапамаглі ім крушынянскія і лужанскія мужыкі ((самаахоўшчыкі)).

Ідзем у Крушыняны.

Я – немец ((пераапануты ў нямецкі мундзір)). Максім – украінец³¹. Сашка – ((бытта)) паліцай. Вядзём ((бытта)) двух арыштаваных.

Заходзім ((у вёску)).

Камедыя разыгрываецца прыма³² ((здорава))! Зброя па хатах. Забілі солтыса і двух ((узброеных)) вартаўнікоў, якія раніцай былі на аблаве і знайшлі беластоцкіх. Узялі мы адну дзесяцізарадку, адзін наган. Нас абстралялі з вінтовак³³.

Вечарам адаслаў беластоцкіх назад у Каралёўскі лес. Прыйдуць ад іх на заданне 3-4 чалавекі. Заўважаны ((нейкія)) два новыя партызаны.

23.V. Дождж, холад. Васька Кур. ((Курцэвіч)).

Двое, заўважаных учора, – з нашай разведкі. Быў Грышка Скраб. ((Скрабляцкі)). Прыйшлі на хутар да Сашкі ((Аляксандр Храноўскі, які жыў з маці ў вёсцы Дзернякова)) і вярнуліся назад. ((Налівайка³⁴ з сябрамі)) расказвалі, што ((пусцілі)) пяць эшалонаў, знішчылі электрастанцыю ў Крынках. Учора раніцай ((немцы)) іх паганялі ля Юзэфава.

24.V. Нікога. Нічога. Максім і Сашка ((Кардаш)) ідуць па снарады за Валілы. Прыйшло трое з беластоцкай групы.

25.V. Быў Сашка-ляснік. Аб Крушынянах ((людзі)) апавядаюць неверагодныя рэчы, раздулі выпадак чорт ведае як.

26.V. Хадзілі на бамбёжку³⁵ ў Вераб'і. Збамбілі тое-сёе, але была свіння пудоў ((на)) дзесяць – не ўзялі.

27.V. Высылаю ((хлопцаў)) красці бомбы з беластоцкага аэрадрома³⁶. У сераду павінен ((нехта)) з нас быць на разведцы ў Беластоку (у антыфашыстаў). 31. V³⁷.

28.V. Да беластоцкай групы прыбыў з атрада «Звезда» Жук. Ён з групай ((перад гэтым)) быў у Крушынянах. Узяў і вінтоўку, людзей «васточнікаў»³⁸. Я сам хадзіў на сувязь. Тып мне не спадабаўся³⁹.

Людзі ў Белас. ((Беласток)) пайшлі сёння. Жэнька, Мішка, Яшка. Прыбыў сувязны ад камбрыга⁴⁰.

29.V. Еду сённяя да камбрыга⁴¹. Сашка і Люба пайшлі за людзьмі ў Дзернякова. Магчыма, звязуцца з групай, якая спаліла маёнтак Гараймова і пусціла цягнік ((пад адхон)) 27. V.

30.V. Прыбыў ((да ст.Кур'яны)). Ехаў у брэку⁴². Тадзік ((як выявілася ўжо)) прыязджаў другі раз у Страшава па мяне. Зыходзім на месца сустрэчы. Спаткалі разведку камбрыга: Юлека, Валодзьку (Вялікага), ((Гуляева)), Мішку з Адным Вокам.

Пад вечар прыйшла Маруся⁴³. Перарабілі маю дзесяцізарадную на аўтамат⁴⁴. Ідзем да камбрыга.

31.V. Па дарозе заходзім да матросаўцаў. Іх ((немцы)) разагналі. Камбрыг. Цёплая сустрэча.

I.VI. Гутарка з камбрыгам. Справаздача і план работы (атрада). Заданне – чыгуначны мост у Валілах, шасэйныя масты і далей, што толькі можна.

Захварэў. Гарачка, 38,5. Рая ((медсястра Чыгунова)) лечыць. Дамоўленаць наконт людзей з беластоцкай групы з ((Санем)) Шварцманам – камісарам атрада «Звязда»⁴⁵.

2.VI. У паход. Са мной ідзе Філіпаў ((камандзір сумежнага атрада)), каб узяць пішучую машынку ((для камбрыга)) і дапамагчы ўзарваць мост.

3.VI. Прыбылі на месца, у лагер беластоцкіх. Тых, якія былі пасланы ў Бел. ((Беласток)) за толам на аэрадром, Жук адклікаў. Забралі мае наганы, вінтоўкі і компас ды пайшлі з Жуком⁴⁶. Дагнаў (на веласіпедзе) каля Ліпавага моста і ўсё забраў. Адно вінтоўку пазычыў Шварцману. У скраблякоў ((самі)) немцы забралі зброю⁴⁷.

4.VI. Сустрэча каля танка з трыма ((новымі)) беластачанамі. Прыходзілі ў Ліпнікі. Сашка, Максім з Навасёлавым Жоркам знайшлі снарады каля Шынкарэўскага ((в.Вераб'і)), наказаў аб іх Сашка Грыбаўскі. Навасёлаў супольныя снарады стараўся прысвоіць. У апошні момант удалося мне ((яго)) разаблачыць.

Мішка, Сашка і чалавек Філіпава ідуць зноў у Бел.((Беласток)) за толам ((на аэрапорт красці авіябомбу)). Максім ідзе за людзьмі, каб з імі зрабіць загатоўку ў Скрабляках.

5.VI. Максім з Алёшкам з Дз. ((з Яроцкім)) прыбыў сюды. Навасёлаў з Алёшкам ідуць на ўзрыў эшалона. Максім – загатаўліваць ((харчы)) ў Скрабляках.

Міцька⁴⁸.

4.VI. Вечарам Навасёлаў, Іван... забіваюць Петрука Абрамовічавага з Грыбаўцаў за тое, што ((яго сын)) 8.V прывёў у партызанскі лагер немцаў.

6.VI. У Скрабляцкім лесе нападаюць немцы на паставага яўрэя і забіваюць. Яўрэй Яшкін⁴⁹. Астатнія адступаюць.

Прыходзяць да нас лепшыя людзі ((скрабляцкія мужыкі)), абяззбройваюць немцаў на шашы. Немцы не прыехалі.

7.VI. Ідуць зноў дзяўбці тол. Двое з беластоцкіх адыходзяць з Яшкінымі ((партызанамі)) ў Ружанскую пушчу па літаратуру. Я, Люба, Філіпаў... з Косцем застаёмся.

8-9-10.VI. Навасёлаў ашукаў Максіма. Узяў траіх маіх людзей, пайшоў у Дзернякова за зброяй і сам узарваў эшалон⁵⁰. У Храноўскага (нашага сувязнога з Дзернякова) узяў дзве дзесяцізарадкі, адну прасвоіў, другую аддаў Алёшку. Даў дзве вінтоўкі лесніковых. Максім прыйшоў да нас з Сашкам у Ліпнікі.

Арыштаваны Міцька⁵¹. Кажуць: прадаўся немцам. Бацька ((мой)) уцёк ((з хаты)). Колька Еўдакімаў таксама ў нас.

10.VI.Прынеслі машынку ў Казенны лес, нікога не знайшлі.

11.VI. Мішка з Колькам ((Яшкам)) ідуць у Грыбаўцы і Белявічы за зброяй. Я, Сашка Філіпаў ідзем да толу.

12.VI. Філіпаў з часткай беластоцкіх⁵² адыходзяць, даў яму я ((лішнія)) дзве вінтоўкі.

Вечарам быў у Каралёўскім Стойле. Вельмі добры народ. Спрабавалі дзяўбці тол, не дзяўбецца. Маем чатыры кілаграмы, ((атрыманыя ад Філіпава)), тры снарады схавалі.

13.VI. Бачыліся з лесніком. Таямнічыя міны знойдзены. Ідзём у Ліпнікі.

14.VI. Завёў бацькоў у Казённы лес⁵³.

Баліць моцна нага.

Вечарам хадзіў дзяўбці снарады на шашу, не дзяўбуцца. Сільная бамбёжка нашых самалётаў⁵⁴.

15.VI. Прыехаў ((поездам з Беластока)) Максім. Прывёз медыкаменты. Бачыў у Бел. ((Беластоку)) Міцьку⁵⁵. Прынеслі дзве вінтоўкі з замкамі і дзве без ((замкоў)).

16.VI. Прышоў Грышка ((Налівайка)). Кулямёт ёсць, трэба дастаць ((г.зн. – схадзіць і ўзяць)).

Сувязь з...

Былі нашы ў Вераб'ях у Ігнатовіча на «бамбёжцы», немцы ім наўздагон стралялі.

Сёння ўсё ідуць па вінтоўкі ў Грыбаўцы, потым будуць рэзаць сувязь ((слупы з тэлефоннымі дратамі)). Я з Любай застаюся. Заўтра павінен наладзіць сувязь з Валодзькам ((Карпюком, сынам Паўла)), Васькам і Мялешкам.

17.VI. Сувязь парэзали. Вінтовак не дасталі – на потым. Цераз Кольку Аляшовага выклікаў Ваську ((Курцэвіча)). Мае ў панядзелак або ў аўторак прыйдуць да нас назусім. Заўтра прыйдзе Мялешка з Бараноўскім. Паслязаўтра – Валодзька ((Карпюк)). У аўторак ((трэба)) чакаць усходніка з Беластока. Ваньку Абрамовічу ((трэба)) даць катэгарычнае ўказанне, ((стрэлачніку)) Іўчанку – загад⁵⁶. Дамовіцца наконт Янюка, зрабіць катастрофу ((поезда)) разам.

18.VI.44. Мялешка не прыйшоў. Прыбыў ад Максіма Мішка Т. Мішка і Алёшка ((Яроцкі)) павінны забраць Міцьку днём⁵⁷.

Хадзіў ((Яроцкі)) Алёшка ((пераапанутым)) за немца. Мішка Велькі Міцьку прывёў. Я з Мішкам Цярэшкам⁵⁸. Хадзіў у Зубкі да абходчыка па аўтаматы. Не дастаў. Людзі вельмі добрыя, асабліва яго ((абходчыка)) сястра.

19.VI. Прыбыў Філіпаў з групай. Прайшлі на мост. Вядуць аднаго мясцовага. З імі Рая, ((яна)) ўзялася лячыць мне ногі⁵⁹. Прыйшоў Максім з людзьмі, прынеслі кілаграмаў 10 толу.

20.VI. Філіпаў пайшоў, засталася Рая лячыць мяне. Між іншым, яна ((сама)) не можа хадзіць.

Нашых дзевяць ((партызан)) пайшлі паліць ((маёнтак)) Цецяроўку. У маёнтку наткнуліся на немцаў. Сашка Кар. ((Кардаш)) адкрыў ((з кулямёта)) агонь першым. Уцякалі нашы пад абстрэлам. Фарсіравалі рэчку ((Свіслач)) уброд. Збамбілі лужане.

Другая група ў 5 чалавек з...⁶⁰ большым хадзіла ў Скраб. ((Скраблякі)) па газу. ((Сабралі)) 8 літраў.

21.VI. Прыехаў роварам ((веласіпедам)) Васька ((Курцэвіч)) да нас зусім. Пайшоў Сашка з групай у тры чалавекі ў Дзернякова за Іўчанкам, Храноўскім і Янюком. Я з Мішкам хадзіў у Белявічы. Не дасталі нічога.

22.VI. Я, Максім узарвалі «SF» супроць Банадыка. Пяць вагонаў ((пульманаўскіх)) саскочыла⁶¹.

Прыйшлі ў Каралёўскі да бацькоў. Прыйшоў Філіпаў з 7 новымі. Навасёлаў даў два ўзрывальнікі.

З бацькам хадзілі ў Юзэфова⁶².

Грышка ((Налівайка)) ідзе з Навасёлавым...

23.VI. Ідзём у Дзерн. ((Дзернякова)).

24.VI. Прыбылі. З Янюком не выйшла⁶³, адклалі на аўторак. З Іўчанкам – на панядзелак. Проста Сашка Кар. ((Кардаш)) ленаваўся зайсці. Прынеслі дыскі кулям. ((кулямётныя)). Прыходзіў Храноўскі, я быў сонны, не ведаў, што гаварыў.

25.VI. Былі ў Майдане. Лічаць нас за дэсантнікаў, добра аб нас адзваюцца. Дасталі газы⁶⁴. Максім адпраўляецца ў Ваўкав.((Ваўкавыск)). Васька ((ідзе)) развед. ((разведаць)). Жэдня, вадакачка⁶⁵.

26.VI. Былі ў Крынках на загатоўцы. Вечарам начштаба з групай ((у)) чатыры чалавекі хадзіў у Дзерн. за Храноўскім ((Аляксандрам)). Узялі яго “сілай”⁶⁶.

Сашка Кар. ((Кардаш)) з ((Курцэвічам)) хадзіў за Іўчанкам. Катастрофа не ўдалася, бо ішоў ((якраз)) пасажырскі⁶⁷. Разрушылі блокпост⁶⁸. Узялі тэлефон, ключы, Іўчанку прывялі.

Прывялі аднаго «васточніка». Прыехаў ((з Ваўкавыска)) Максім. Заўтра спадзяёмся ((на людзей)) з Ваўкавыска.

Зайшлі ў Саколе. Былі ((там)) тры немцы. Хацелі іх узяць. Пачулі нас і ўцяклі⁶⁹. Зайшлі на станцыю, пабілі апаратуру, падпалілі станцыю. ((Яна)) адно абгарэла, Янюк перавёў стрэлку⁷⁰ пад санітарным паездам. Чатыры вагоны выскачылі. Поезд абстралялі. Па дарозе загатавіліся ((харчамі)) ў Случанцы.

27.VI. Ідзём у Дубава. Загатаўляліся ў Стр. і Бел. ((Страшаве і Белявічах)).

28.VI. Хадзіў з Максімам раскручваць снарады каля танка⁷¹. Дзесяць ((снарадаў)) раскруцілі. Адзін пада мной узарваўся ((капсуль))⁷². Мы пайшлі ў Ліпнікі. Сашка з астатнімі застаўся дзяўбці ((тол у снарадах)).

29. VI. Пры пераходзе групай Кардаша чыгункі немцы абстралялі ((іх)). Курц. кінуў тол⁷³. Максім і ўсе астатнія пайшлі шукаць ((тол)). Каля месца пераходу ((пуці)) была засада. Прынялі мы бой⁷⁴. Кулямётчык Кардаш уцёк⁷⁵, з-за чаго ў нас нічога не выйшла. Мусілі адступіць. Максім з людзьмі пайшоў, а я з Любай застаўся⁷⁶.

30.VI. Хадзіў з Любай па тол, яго немцы падабралі. Ёсць ((нават)) месца, дзе ((тол)) сыпаўся. Быў ((у лагеры)) гэтым часам Валодзька ((Карпюк)) з Гарадка з другам, я ((іх)) не застаў. Колька ((Парэмскі, сын Еўдакіма)) быў у Марусі ((Мразоўскай)), было замкнёна ((кватэра))⁷⁷.

I.VII. Роварам прыехаў у Каралёўскі лес. Прыйшлі пасыльныя ад камбрыга. Максім з Алёшкам ((Яроцкім)) з Дз.ідуць да камб.((камбрыга)).

Кушў у Філіпава бяшумку за дзве вінтоўкі. Нашы падышлі пад Баранавічы. Ноччу прыйшло пятнаццаць чалавек ((з)) брыгады Матамасьяна з Яшкам. Прыйшоў Навасёлаў.

1-10.VI. Звадзіў Харашаева ((з брыгады Матамасьяна)) на поезд. Дастаў ад Федасеева 8 кг толу і ўзрывальнікаў. Выявілася многа снарадаў. Бацька дастаў кулямёт⁷⁸. Валодзька прывёў дзвюх дзяўчын з Ваўкавыска, я аддаў іх Федасееву.

Хадзіў на ўзрыў ((поезда)) з Любай, Колем П. ((Парэмскім)) і Юзікам ((Стульбам)). Узрыў не ўдаўся⁷⁹. Зарад зняў. Немцы ((нас)) абстралялі.

Хадзіў з Сашкам і Любай да пуці каля Глеіска. Немцы ((нас)) выявілі, не падпусцілі, ледзь ((мы)) ўцяклі. Ноччу Сашку і Любу таксама не падпусцілі.

Я з Любай хадзіў у Ліпнікі – не падпусцілі. Вялікія масы ((нямецкай)) арміі. Паходы зусім немагчымыя.

Быў на «бамбёжцы» ў Скрабляках.

Па няпэўных дадзеных, Мішка Вялікі – з гестапаўскай школы з Беласт. ((Беластока)). Двух, якіх я даў Яшку – аказаліся ((немцамі)) падасланыя, – расстралялі.

Прыйшлі Абрамовічы ў «Звязду». Я паручыўся за Валодзьку⁸⁰. Вярнуўся 10.VII Максім. Камбрыга не застаў, скоро адпраўляемся ўсе⁸¹. Прывезлі пішучую машынку. Бацька ((зноў)) прынёс аўтамат. Бачыў Васіля і Шымана. Прыйшоў з Ваўкавыска «васточнік». Даручаю Міцьку Цярэшкаваму сачыць ((за)) Мішкам Вялікім.

11.VII. Хадзіў у Страшава. ((Пры пераходзе)) цераз жалезку ((немцы) два разы нас выявілі. Сухароў не прывезлі, пабаяліся. Калі вярталіся назад, заселі на немцаў. Я цэліў у афіцэра, і мой аўтамат падвёў⁸². Адышлі без бою.

Вечарам прывялі групу маёра з капітанам-лётчыкам, збітым пад Дзерн. ((Дзерняковам))⁸³.

12.VII. Пайшоў Сашка з двума ((хлопцамі)) на разведку. Ехала машына, ((яе)) абстралялі. Немцы машыну кінулі, самі збеглі. Мы цэлым атрадам ((і з)) групай маёра паляцелі на тракт ((каб падабраць трафеі)). ((Якраз)) ішлі калоны немцаў з цывільным народам, мы іх разагналі⁸⁴. Немцы кінулі абоз,

яго мясцовае насельніцтва развалакло. Налівайка ((Мікалай Паўлавіч)) недзе заблудзіў. Русіна забілі⁸⁵.

Вечарам пайшлі пад ліпавы мост.

13.VII. Пераначавалі каля ракі. Раніцой пайшлі далей. Каля Трасцяное спаткалі Андрэева. Сволач чалавек⁸⁶. Размова пра капітана-лётчыка і дыск да ППД. Мы загатавіліся ў Трасцяной ды вырашылі ісці назад да рэчкі.

14.VII. Пайшлі на загатоўку ў Боркі. Злавілі 8 украінцаў⁸⁷. Адправіліся ў Якубін на засаду, каб злавіць ((ix)) жьўём. Атрымалася ((бязладная)) страляніна. Забілі 2 немцаў⁸⁸. Сашка Храноўскі загінуў⁸⁹. Раздзяліліся на групы. Я з 18 чалавекамі быў у Засадах на «бамбёжцы».

15.VII. Усе сабраліся. Прышоў Сашка і нач.ас.аддзела брыгады⁹⁰ ды наш упаўнаважаны НКУС⁹¹.

Трох з арміі Камінскага расстралялі⁹².

Выслаў разведку ў стары лагер.

16.VII. Прыбылі ў стары лагер. Спаткалі мужыкоў з Нетупы. Наладзілі харошую сувязь, дасталі дзесяцізарядку ((ад мужыкоў)). Юлек ((Казусік)) з Юзэфава пайшоў шукаць бацьку.

Бацька прыбыў з валілаўскімі хлопцамі. Выслаў я іх да Федасеева, па дарозе іх нехта напалохаў.

17.VII. Вечарам да Федасеева ў Перацёсы. Арганізавалі цывільных, далі ім вінтоўку.

18.VII. Хадзілі на баявую разведку, хацелі што-небудзь зрабіць, не ўдалося.

Вось-вось Чырвоная Армія⁹³.